

Banen en lonen van werknemers in 2004: flexibilisering en vergrijzing

Marjolijn Trijssenaar en Antwan Vos

De arbeidsmarkt verandert snel. Sinds 1995 is het aantal voltijdbanen sterk afgenomen, terwijl het aantal deeltijdbanen maar bovenal het aantal flexibele banen sterk toeneemt. De gemiddelde werkweek is vergeleken met 1995 met ruim twee uur bekort. De arbeidsmarkt vergrijsst ook: jongeren krijgen een steeds kleiner deel van het aantal banen, ouderen een steeds groter deel. In 2004 is die ontwikkeling niet gestuit. Het aantal banen en het arbeidsvolume zijn verder gedaald, de wekelijkse arbeidsduur verder teruggedaan.

1. Inleiding

In 2004 gingen 209 duizend voltijdbanen verloren. Er kwamen ook 18 duizend deeltijdbanen en 126 duizend flexibele banen bij. Door de daling van het aantal voltijdbanen is de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur gedaald van ruim 32 uur in 1995 naar een kleine 30 uur in 2004. Dit blijkt uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen van het CBS.

Het aantal banen is in bijna alle bedrijfstakken afgenomen, behalve in de gezondheids- en welzijnszorg en de zakelijke dienstverlening. De daling van het aantal banen komt voor bijna 95 procent voor rekening van mannen. De daling van het aantal banen bij de vrouwen is 'slechts' 4 duizend.

De gemiddelde Nederlandse werknemer wordt ook steeds ouder. Tussen 1995 en 2004 is het aandeel banen van 55- tot 65-jarigen verdubbeld, het aandeel van de jongeren is teruggelopen.

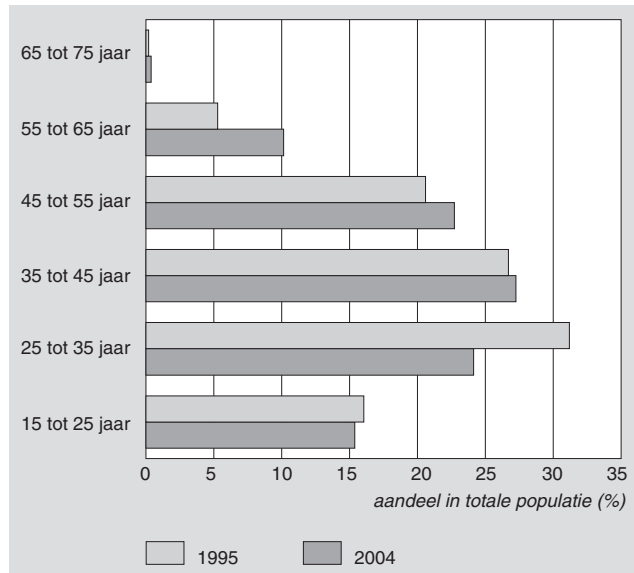
De jaarlonen (inclusief bijzondere beloningen) zijn tussen eind 2003 en eind 2004 gestegen met 0,6 procent. Dit is het laagste cijfer in de periode 1995–2004. In de horeca is de jaarloonontwikkeling zelfs sterk negatief. Het jaarloon inclusief bijzondere beloningen nam met 10,6 procent af.

2. Aantal banen

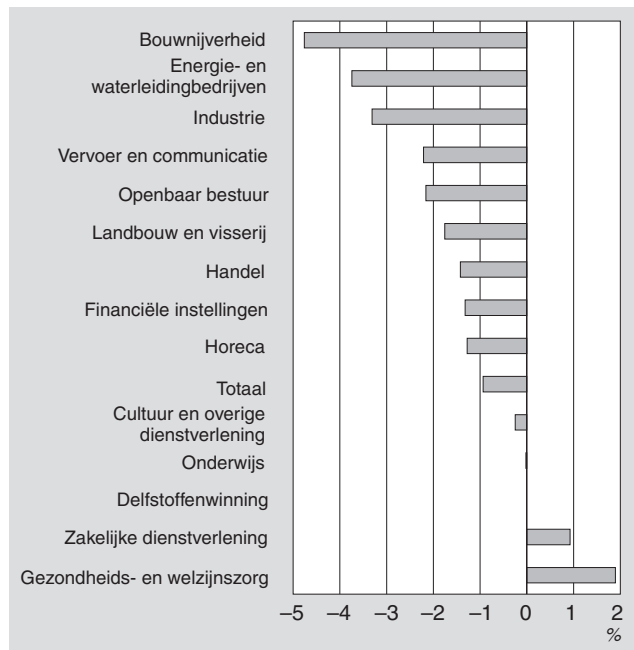
Eind december 2004 hadden werknemers in Nederland in totaal 6,9 miljoen banen. De verdeling van het aantal banen naar leeftijd is de laatste tien jaar sterk veranderd. Het aandeel van jongeren is gedaald en dat van ouderen is gestegen. Vooral het aandeel banen van 25- tot 35-jarigen is teruggelopen. Was in 1995 nog 31 procent van alle banen ingevuld door iemand van 25 tot 35 jaar, in 2004 is dit nog maar 24 procent. Tegenover de afname van het aandeel banen van jongere werknemers staat de groei van het aandeel banen van werknemers van 55 tot 65 jaar. Hun aandeel is sinds 1995 bijna verdubbeld, tot 10 procent in 2004.

In de industrie verdwenen ruim 29 duizend banen (3,3 procent van alle banen in de industrie), in de handel 17 duizend (1,4 procent) en in het openbaar bestuur bijna 12 duizend (2,2 procent). In de bouwnijverheid en de energie- en waterleidingbedrijven zijn relatief de meeste banen

1. Banen naar leeftijd

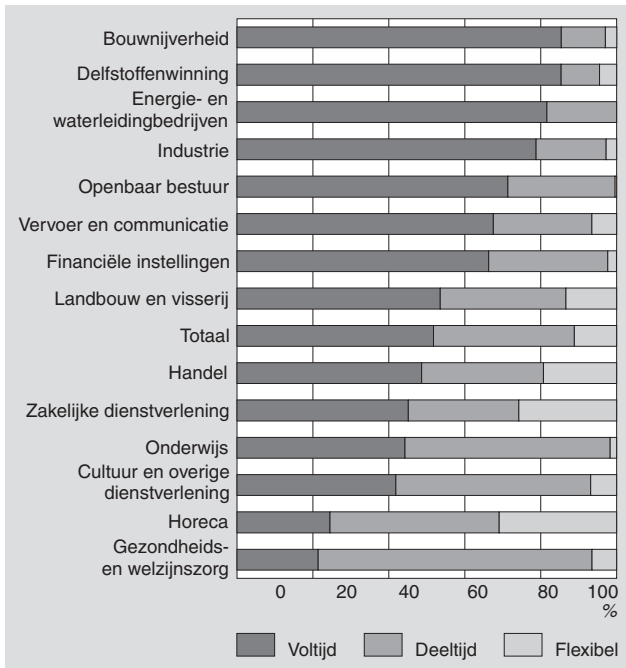

2. Banenontwikkeling naar bedrijfstak, 2003–2004

verdwenen. In de bouwnijverheid ging in 2004 bijna een op de twintig banen verloren, in de energie- en waterleidingbedrijven een op de 27, en de industrie een op de 30 banen. Twee bedrijfstakken zijn gegroeid. In de gezondheids- en welzijnszorg steeg het aantal banen met ruim 20 duizend, een toename van bijna 2 procent. In de zakelijke dienstverlening was de toename ruim 10 duizend banen, een stijging van bijna 1 procent.

3. Banen naar dienstverband en bedrijfstak, 2004

De bedrijfstakken met de hoogste percentages voltijdbanen zijn de bouwnijverheid, delfstoffenwinning en energie- en waterleidingbedrijven. In deze bedrijfstakken is meer dan 80 procent van alle banen een voltijdbaan.

Het percentage deeltijdwerkers is het hoogst in de gezondheids- en welzijnszorg. Ruim 72 procent van alle banen is een deeltijdbaan. Hiermee is deze bedrijfstak de absolute koploper als het gaat om het aandeel deeltijders. De andere twee bedrijfstakken waar meer dan de helft van de banen door deeltijdwerk ingevuld worden, zijn het onderwijs (54 procent) en cultuur en overige dienstverlening (51 procent). In alle bedrijfstakken is in 2004 minstens een op de tien banen een deeltijdbaan. Het kleinste aandeel deeltijdbanen is terug te vinden in de delfstoffenwinning (12 procent) en de bouwnijverheid (10 procent).

In 2004 is het aandeel flexibele banen 11,6 procent. Het is voor het eerst dat het aandeel flexibele banen boven de 10 procent ligt. Anders dan deeltijdwerkers hebben flexibele werknemers geen vaste arbeidsduur. De duur van hun arbeidsweek verschilt van week tot week.

De bedrijfstak met het grootste aandeel flexibele contracten is de horeca: bijna één op de drie banen is een flexibele baan. Ook in de zakelijke dienstverlening zijn relatief veel flexibele banen te vinden. Echter, in deze bedrijfstak zijn ook de uitzendkrachten ingedeeld. De uitzendkrachten zijn met bijna 211 duizend banen goed voor drie op de vier flexibele banen in de zakelijke dienstverlening. Zonder de uitzendkrachten komt het aandeel flexibele banen in de zakelijke dienstverlening op 6,8 procent. Andere bedrijfstakken met relatief veel flexibele krachten zijn de handel en de landbouw- en visserij. In de overige bedrijfstakken is het aandeel flexibele krachten kleiner dan 10 procent.

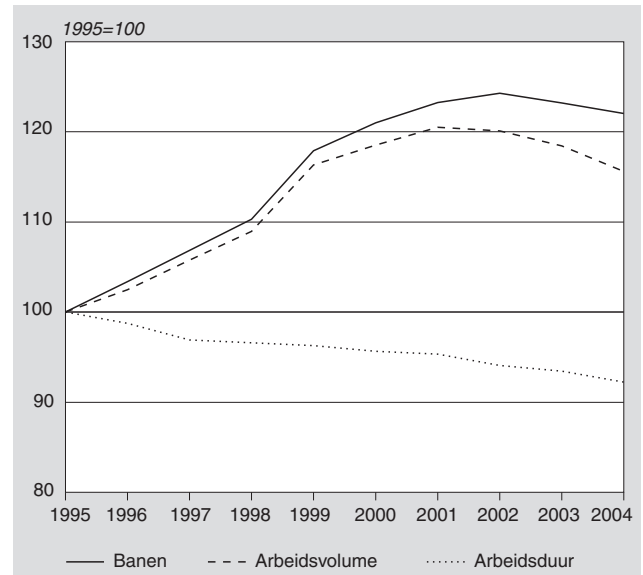
3. Arbeidsduur

De gemiddelde wekelijkse arbeidsduur is al sinds 1995 aan het dalen. Werd er in 1995 nog gemiddeld 32,1 uur in

de week gewerkt, in 2004 is dit nog maar 29,6 uur per week. Door de daling van de arbeidsduur is het arbeidsvolume in de periode 1995–2004 minder hard gestegen dan het aantal banen. Steeg het aantal banen met 22,1 procent (1995–2004), het arbeidsvolume nam met 15,6 procent toe.

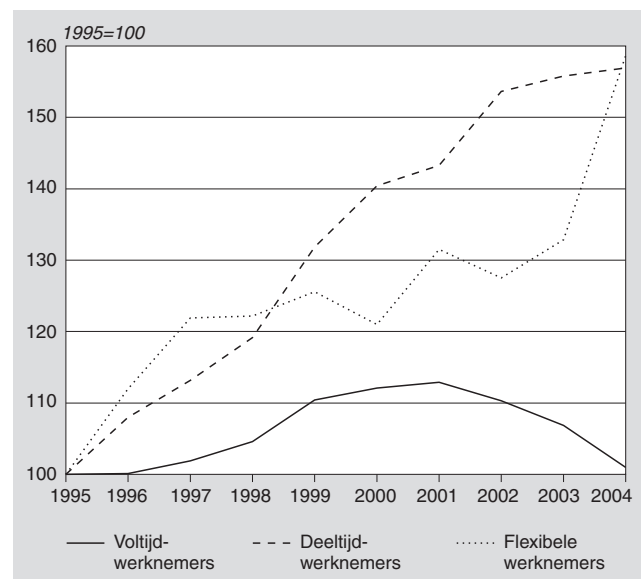
Tussen 2003 en 2004 is het aantal banen met 0,9 procent gedaald en het arbeidsvolume met 2,4 procent. Dit zijn de sterkste afnames sinds 1995. De gemiddelde arbeidsduur is in 2004 met 1,3 procent afgenomen.

4. Banen, arbeidsvolume en wekelijkse arbeidsduur

Opvallend is hierbij dat per (soort) baan even lang of zelfs langer is gewerkt. Voltijders werken in 2004 gemiddeld net zolang als in 2003, te weten 38,4 uur per week. De gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van deeltijders stijgt met 0,5 procent tot 21,4 uur en de arbeidsduur van flexibele krachten is zelfs zeer sterk, met 2,5 procent, gestegen.

5. Banen naar dienstverband

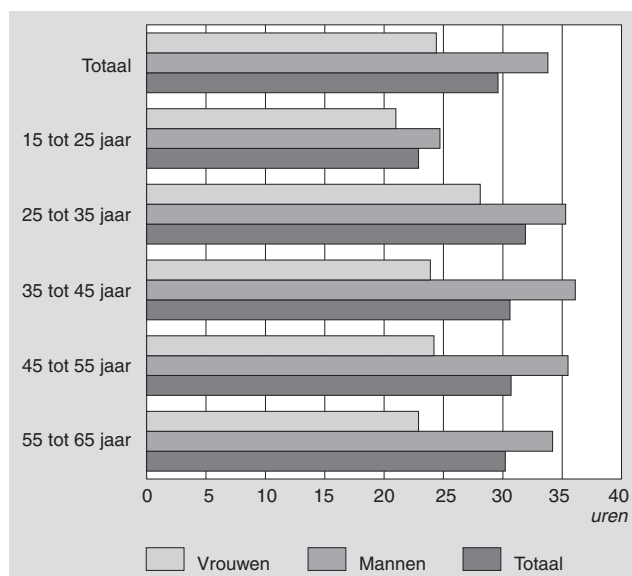
Gemiddeld werken deze laatsten nu 16,3 uur per week. Overigens is het voor het eerst sinds 1996 dat flexibele krachten gemiddeld langer werken.

De daling van de arbeidsduur wordt verklaard door de afname van het aantal voltijdbanen en de toename van het aantal deeltijd- en flexibele banen. De daling van het aantal voltijdbanen is al jaren aan de gang. In 2001 piekte het aantal voltijdbanen op ruim 4 miljoen. Sindsdien is het aantal voltijdbanen elk jaar gedaald, het tempo van de daling is van jaar tot jaar toegenomen. De daling is het grootst van december 2003 tot december 2004. In deze periode zijn 209 duizend voltijdbanen verloren gegaan. Eind december 2004 zijn er nog bijna 3,6 miljoen voltijdbanen, 51,8 procent van alle banen in Nederland.

Daarentegen stijgt het aantal deeltijdbanen vanaf 1995 voortdurend. Tot 2002 is de stijging zelfs fors te noemen. In de gehele periode 1995–2004 steeg het aantal deeltijdbanen met gemiddeld bijna 110 duizend per jaar. De afgelopen twee jaar stagneert de groei van het aantal deeltijdbanen en in 2004 zijn er slechts 18,4 duizend deeltijdbanen bijgekomen.

Het meest opvallend is de zeer sterke toename van het aantal flexibele banen in 2004, te weten ruim 125 duizend. Daarmee komt in 2004 het aantal flexibele banen uit op 772 duizend. Dit is ruim een tiende van alle banen.

6. Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar leeftijd en geslacht, 2004

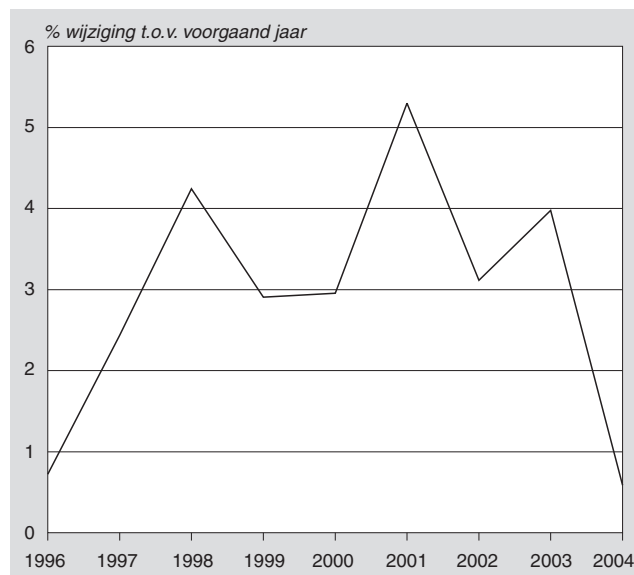
Het zijn met name de werknemers in de leeftijdsklasse 15–24 jaar, zowel mannen als vrouwen, die korter werken dan gemiddeld. Werkt de werknemer gemiddeld minder dan 30 uur per week, de 15- tot 25-jarigen werken minder dan 23 uur in de week. Dit komt vooral omdat in deze leeftijdsklasse de meeste werknemers naast hun werk nog studeren. De langste werkweken maken de werknemers van 25 tot 35 jaar.

Mannen werken in elke leeftijdsklasse langer dan vrouwen. Mannen werken in 2004 wekelijks bijna 34 uur, vrouwen werken ruim 9 uur korter.

Vrouwen werken gemiddeld ruim 24 uur in de week. Het zijn met name de vrouwen tussen de 25 en 35 jaar die langer werken (ruim 28 uur). Opvallend is dat bij vrouwen boven de 35 de wekelijkse arbeidsduur daalt met ruim 4 uur.

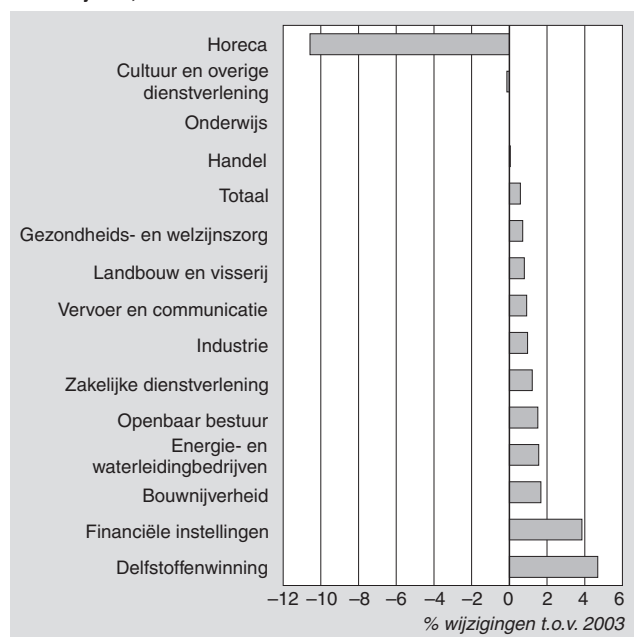
4. Jaarloonontwikkeling 2003 op 2004

7. Ontwikkeling jaarlonen inclusief bijzondere beloningen

Het jaarloon (inclusief bijzondere beloningen) is in 2004 gestegen met 0,6 procent, de laagste stijging sinds 1995. Alleen de jaarloonontwikkeling tussen 1995 en 1996 (0,7 procent) komt hierbij in de buurt. De gemiddelde jaarloonmutatie is in de periode 1995–2004 2,9 procent.

8. Ontwikkeling jaarloon inclusief bijzondere beloningen naar bedrijfstak, 2004

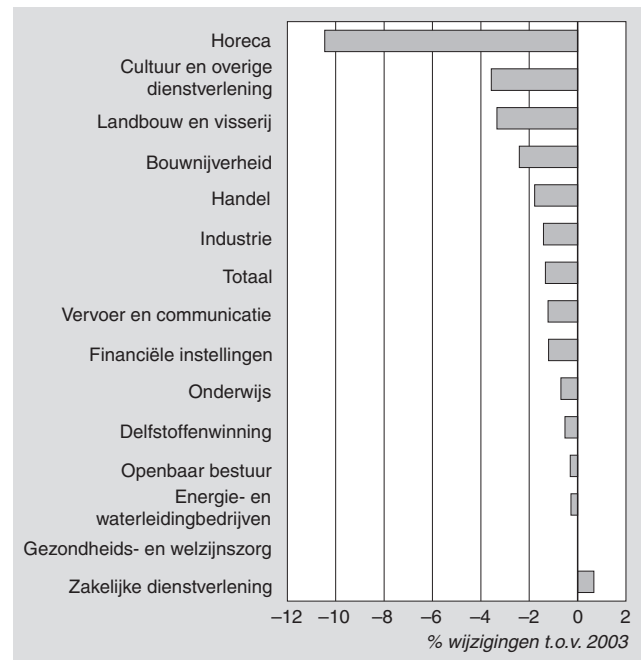
Het jaarloon steeg het meest in de periode 2000–2001, te weten 5,3 procent (gecorrigeerd voor de brutering van de overhevelingstoelage¹⁾ in 2001).

In twee bedrijfstakken daalden de jaarlonen. In de horeca is het jaarloon in 2004 bijna 11 procent lager dan in 2003. De reden hiervoor is de sterk afgenomen arbeidsduur bij een vrijwel gelijkblijvend uurloon. Bovendien zijn in de horeca de bijzondere beloningen gedaald, met gemiddeld 90 euro. Ook in de cultuur en overige dienstverlening daalden de jaarlonen licht. In het onderwijs en de handel is het jaarloon niet toe- of afgenomen.

In de overige bedrijfstakken namen de jaarlonen nog wel toe, maar meestal niet meer dan anderhalf procent. In de industrie, vervoer en communicatie, landbouw en visserij, gezondheids- en welzijnzorg ligt de jaarloonmutatie onder de jaarmutatie van de consumentenprijsindex (1,2 procent). Alleen de financiële instellingen en de delfstoffenwinning doen het goed. In deze bedrijfstakken steeg het jaarloon met 3,9 procent en 4,7 procent.

De verklaring voor de daling van het jaarloon in de horeca moet gezocht worden in het feit dat hier in 2004 per baan 10,5 procent minder uren gewerkt zijn. De uurlonen zijn nauwelijks verhoogd, zodat het gemiddelde jaarloon sterk is gedaald. In 2004 zijn in de horeca ruim 14 duizend voltijdbanen en bijna 9 duizend deeltijdbanen geschrapt in ruil voor bijna 20 duizend flexibele banen. Door de stijging van het aandeel flexibele banen is de wekelijkse arbeidsduur in de horeca in 2004 gedaald. Overigens is bij bijna alle bedrijfstakken de arbeidsduur gedaald. In de zorg is de arbeidsduur stabiel. Alleen in de zakelijk dienstverlening is de arbeidsduur gestegen. Deze stijging komt vooral door de uitzendkrachten, die in 2004 goed zijn voor bijna één op de vijf banen in deze branche. Uitzendkrachten zijn gemiddeld meer dan 2,5 uur in de week meer gaan werken, tot 24,8 uur in de week.

9. Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar bedrijfstak, 2004

Noot in de tekst

¹⁾ Met ingang van 2001 is de overhevelingstoelage verdwenen. Dit was een door de werkgevers betaalde toeslag. De toeslag is sindsdien verwerkt in de bruto salarissen en de sociale premies. Het gaat om een wettelijke maatregel waardoor de brutolonen met 1,9 procent worden verhoogd met een maximum van 1 745 gulden (791,85 euro).